

Notat om terrorkpakke 2

18. april 2006

Af Niels Henrik Nielsen, retspolitisk sekretær i Enhedslisten

Indledning

Det er åbenbart, at regeringen ser borgernes demokratiske rettigheder som en hindring for terrorbekæmpelse i stedet for som et redskab til at forebygge terror. Den terrorkpakke 2 som regeringen har fremlagt er flere steder et direkte angreb på retsstatens fundament.

En retsstat er kendetegnet ved en udbygget kontrol med myndighedernes magtudøvelse. Regeringen går den modsatte vej. Den så at sige nedbryder kontrollen med sin egen magtudøvelse.

På fem meget vigtige punkter fjerner regeringen domstolenes kontrol eller svækker til alvorligt.

1. Med henvisning til terror kan Politiets efterretningstjeneste (PET) fremover få udleveret alle oplysninger om borgerne.
2. Politiet får mulighed for aflytning af personer med en perifer kontakt med en mistænk.
3. Luftfartsselskaber kan pålægges at udlevere rejseoplysninger om alle borgere til PET.
4. Televirksomheder kan pålægges at udlevere alle oplysninger om sine kunder til PET.
5. Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) får for første gang ret til at aflytte danske statsborgere.

Ord som på kant med grundloven, politistatsmetoder er blevet brugt i den foreløbige debat. Døm selv, når du har læst dette notat.

En terrorkpakke bliver til

Efter terrorangrebene i London sommeren 2005 nedsatte regeringen et såkaldt tværministerielt udvalg, som skulle vurdere det danske terrorberedskab og komme med forslag til, hvorledes det i givet fald kunne forbedres.

Udvalget bestod alene af regeringens håndplukkede embedsmænd. Ingen uafhængige eksperter eller repræsentanter for interesseorganisationer som advokatforeninger eller menneskeretsorganisationer deltog i udvalgets arbejde. Efter et par måneders arbejde konkluderede udvalget, at det danske terrorberedskab ”ikke var utilstrækkeligt” (Jf. kap. 1 pkt. 4). Alligevel fremsatte det i starten af november 49 forslag til skærpet terrorberedskab. Langt de fleste handlede om øgede beføjelser til politi og efterretningstjenester. Kun få handlede om forebyggende indsats over for de samfundsmæssige og sociale problemer. Til gengæld er der ingen overvejelser om de retssikkerhedsmæssige eller demokratiske aspekter af forslagene.

I de følgende uger blev forslagene voldsomt kritiseret. Ikke kun af venstrefløjen og fra forsvarsadvokater og menneskeretsorganisationer – men over en bred kam. Terrorsperter Lars Erslev Andersen skrev således i Politiken d. 4. november 2005, at forslagene ikke vil gøre Danmark til et trygtere sted at bo og han kaldte forslagene forstemmende. Alligevel valgte regeringen at lægge alle arbejdsgruppens 49 forslag frem som sin handlingsplan. Det skete d. 16. november 2005. Om handlingsplanen skrev Jyllandsposten i en leder d. 20. november: ”De forholdsregler, som regeringspartierne og i særklasse Dansk Folkeparti nu er i færd med at indføre, repræsenterer imidlertid en overreaktion, som styrer direkte mod at underminere det demokratiske samfunds grundlæggende værdi: den personlige frihed.”

Enkelte af forslagene i handlingsplanen blev sendt i udvalg. Det gælder således forslagene om begrænsning eller afvisning af adgang for udlændinge, der udviser demokratifjendtlig adfærd. Forslagene er imidlertid ikke skrottet. De er alene sendt i udvalg for, som det hedder ” hvorvidt der

vil kunne fastlægges en definition af ”demokratifjendtlig adfærd”, som kan danne grundlag for lovgivning på området.” (Jf. regeringens handlingsplan under pkt. 36)

Andre vidtgående forslag gennemføres administrativt, herunder forslaget om at dele af politiets Nationale Efterforsknings Center (NEC) overføres til PET. Et forslag som bl.a. er kritiseret af Dansk Politiforbund.

Det gælder tillige den såkaldte opdatering af og udarbejdelse af nye retningslinier for PET's IT-systemer. De skal opdateres så oplysninger kan findes ved elektronisk søgning og informationerne kan deles på tværs af tjenesten og opbevares i det tidsrum, det er hensigtsmæssigt mv. Det betyder formentligt, at forskellen mellem de egentlige registre over registrerede personer og de såkaldte efterforskningsstøtteregistre eller arbejdsregistre udviskes, således, at det i realiteten er ligegyldigt om, man står det ene eller det andet sted.

Ophæves adskillelsen af det politiske register og efterforskningsregisteret er der i realiteten tale om en afskaffelse af regeringserklæringen fra 1968 om, at personer ikke må registreres alene på grund af deres politiske holdninger. Og fjernes tidsbegrænsningen kan personer stå i PET's registre til evig tid og på den måde være stemplet – f. eks. fordi de en gang har deltaget i en anti-krigs demonstration. En så vidtgående ændring gennemføres altså administrativt – uden offentlig debat og uden debat i Folketinget.

Regeringens handlingsplan krævede imidlertid også en række lovændringer. De er nu blevet til terrorpakke 2. Den fortsætter i samme foruroligende spor som terrorpakke 1 fra 2002 og lægger vægt på kontrol med borgerne og sikkerhed for samfundet på bekostning af den enkeltes retssikkerhed. Det betyder i praksis at Danmarks to efterretningstjenester Politiets Efterretningstjeneste (PET) og Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) på den ene side får dramatisk udvidet sine beføjelser til at kontrollere og overvåge borgerne og på den anden side, at den sædvanlige domstolskontrol med deres tiltag indskrænkes.

Helt usædvanligt møder terrorpakke 2 kritik fra næsten alle kanter af det civile samfund. Det gælder bredere interesseorganisationer som Dansk Industri og forbund som 3 F og HK. Det gælder mere specialiserede organisationer som Advokatsamfundet, Danske Dagblades Forening, Forbrugerrådet og Institut for Menneskerettigheder.

Alle udtrykker de bekymring for konsekvenserne for demokratiet og borgernes retssikkerhed. Det kan illustreres med følgende eksempel. I en særskilt henvendelse til Folketinget d. 29. marts skriver Danske Dagblades Forening således: ”Bekymringen gælder mange aspekter (af terrorpakke 2, NH), men frem for alt den omfattende adgang for politiet til uden retskendelse at få indsigt i en lang række oplysninger om borgerne, et forhold som er på kollisionskurs med de borgerlige frihedsrettigheder.”

Den terrorpakke 2 der er lagt frem består af 4 lovforslag, L 217 som ændrer en række love inden for justitsministeriets område, L 218 som ændrer en række love inden for forsvarsministeriets område, L 219 som ændrer en række love inden for videnskabsministeriets område og L 128 som ændrer en række love inden for integrationsministeriets område.

Enkelte af ændringerne følger af internationale beslutninger i FN og Europarådet. Der er tale om FN's konvention om nuklear terrorisme og Europarådets konvention om forebyggelse af terrorisme.

For så vidt angår FN-konventionen kriminaliseres en række handlinger vedr. ulovlig besiddelse og brug mv. af radioaktivt materiale. Og for så vidt angår Europarådets konvention kriminaliseres visse

forberedende handlinger til terror, herunder rekruttering til og oplæring i terrorhandling.

En række af ændringerne i terrorpakke 2 omfatter i øvrigt forhold, der intet har at gøre med terrorbekæmpelse. Det gælder eksempelvis politiets ret til indhentning af oplysninger om borgerne fra udbydere af teletjenester, hvis det er af væsentlig betydning for efterforskningen og det vedrører en lovovertrædelse, der kan give fængsel i 18 måneder eller derover.

Der skal ikke kun være et tættere samarbejde mellem PET og FE. FE får fremover mulighed for at indsamle oplysninger om – eller mere direkte – spionere mod danske statsborgere og personer der opholder sig i Danmark, uden en retskendelse.

Netop det, at der sker en markant og utvetydig svækkelse af domstolenes kontrol med efterretningstjenesterne har også fået en række organisationer og personer, der normalt ikke kritiserer yderligere beføjelser til politiet, til at råbe vagt i gevær. Det gælder for eksempel noget så usædvanligt som en tidligere chef for PET, Ole Stig Andersen, der mener, de nye vil regle svækker retsstaten. På en høring arrangeret af Folketingets retsudvalg uddybede han kritikken således: I min tid som PET-chef, vurderede man truslen om at blive indlemmet i en totalitær stat som værende alvorlig – uden at man af den grund begyndte at udhule retsstaten på en sådan måde, som der i dag lægges op til over for terrortruslen. Og i virkeligheden vil vi vel hellere leve i et samfund, hvori der kan forekomme terror, end at leve i en politistat uden tilstrækkelig retssikkerhed.” (referat fra høring om overførsel af NEC til PET 31/3-2006 s. 23).

Og det gælder politiforbundet som er bekymret over PET's uhindrede adgang til alle oplysninger om enkeltpersoner, som er i myndighedernes besiddelse, uden der foretages en afvejning af, hvorvidt oplysningerne er relevante. Således udtaler forbundets næstformand Peer Withagen til Ritzau d. 31/3-2006: ”Vi mener, det er bekymrende, når PET kan ringe på hos socialkontorerne og få alle oplysninger uden, at der foretages en afvejning.” Og i forbundets hørings svar til lovforslaget skriver man, at det er ”et problematisk skridt i en – for en demokratisk retsstat forkert retning.”

Afdelingsleder på Institut for menneskerettigheder Birgitte Kofod Olsen formulerer det således i en udtalelse til Ritzaus Bureau d. 29. marts 2006: ”Vi gør det, som man enten ikke kan – eller ikke vil – i andre lande: Nemlig at skabe denne fuldstændigt transparente borger, hvor politiet vil kunne få direkte adgang til alle oplysninger om os, hvis politiet mener, at det har en betydning for efterforskningen.”

Selv fra Venstres Ungdom er kritikken usædvanlig hård. Formanden Karsten Lauritzen siger til Ritzau d. 30/3-2006, at ”vi nærmer os Mellemøsten, men ikke på den positive måde” og han er enig i, at Danmark med terrorpakken tager et skridt i retning af at blive en politistat.

Enhedslisten har udarbejdet dette notat, for at pege på de kritikpunkter, vi finder vigtige. Men der er stadig en række andre forhold, som bør undersøges nærmere.

Terrordefinitionen (§ 114 og § 114 a)

Med lovforslag L 217 fra justitsministeriet foretages markante ændringer og udvidelser af terrordefinitionen. Der indsættes en ny § 114 a som udvider de forhold, som kan betegnes som terror. Hertil kommer indsættelsen af to helt nye bestemmelser om hvervning og lade sig hverve til terror. Endelig udvides den såkaldte ”catch all” bestemmelse – den bestemmelse man kan straffes efter, hvis man ikke kan straffes efter en af de andre bestemmelser.

Der indføres hårdere straffe for en række handlinger. Imidlertid er det mest foruroligende for det første at terrordefinitionen eller brug af terrorparagrafferne bliver endnu mere uklar for almindelige mennesker og dermed mere udemokratisk. For det andet undergraves retssikkerheden dramatisk,

eftersom almindelige handlinger i højere kan straffes efter terrorparagraffen, selvom man ikke har begået noget med forsæt. Jf. senere.

Således indsættes der en ny § 114 a, som er fuldstændig uigennemskuelig og nærmest uforståelig for den almindelige borger. En sideeffekt af den nye § 114 a er en yderligere indskrænkning af ytringsfriheden.

Forslaget til ny § 114 a indledes med bestemmelser, om hvorledes straffen kan forhøjes, hvorefter der opregnes 6 tilfælde, hvor straffen kan forhøjes. Den første lyder:

”1. Overtrædelse af §§ 180, 181, stk. 1, 183, stk. 1 eller 2, 183a, 184, stk. 1, 192 a, 193, stk. 1, 237, 244, 245, 246, 250, 252, stk. 1, 266, 288 eller 291, stk. 1 eller 2, når handlingen er omfattet af artikel 1 i konventionen af 16. december 1970 om bemægtigelse af luftfartøjer, artikel 1 i konventionen af 23. september 1971 til bekæmpelse af ulovlige handlinger mod den civile luftfarts sikkerhed, eller artikel II i protokollen af 24. februar 1988 til bekæmpelse af ulovlige voldshandlinger i lufthavne, der betjener den internationale civile luftfart”. Herefter følger yderligere 5 punkter med samme form for opregninger. Det siges i bemærkningerne, at der med den foreslåede nye § 114 a ikke er tilsigtet nogen nykriminalisering. Imidlertid må det slås fast, at der under alle omstændigheder er tale om en markant ændring, der udvider antallet af overtrædelser, som kan henføres under terrorparagraffen.

Indskrænkning af ytringsfriheden

Men mest afgørende er, at der ifølge Straffelovrådet sker en udvidelse af anvendelsesområdet for straffelovens § 136, stk. 2. hvorefter den, der offentligt udtrykkeligt billiger en af de i denne lovs 12. eller 13. kapitel omhandlede forbrydelser, straffes med fængsel indtil 2 år eller under formildende omstændigheder med bøde. Bestemmelsen vil fremover tillige omfatte offentlige udtrykkelige billigelser af handlinger omfattet af den foreslåede § 114 a. Det betyder i praksis en indskrænkning af ytringsfriheden. Og det sker med en paragraf, som er fuldstændig uforståelig for almindelige mennesker.

Økonomisk støtte (§ 114 b)

Med lovforslaget indføres der en straf på op til 10 års fængsel, hvis man direkte eller indirekte yder økonomisk støtte til personer, eller grupper, der begår eller har til hensigt at begå handlinger omfattet af § 114 eller § 114 a. Det er en videreførelse af den eksisterende bestemmelse § 114 a nu som 114 b, men således, at man kan straffes for økonomisk støtte både i relation til § 114 og 114 a.

Sat yderst på spidsen kan man således straffes for i sympati at have givet en person 20 kr. til en kop kaffe, hvis vedkommende efterfølgende overtræder artikel 1 i konventionen af 23. september 1971. Første gang man læser dette, er der sikkert mange, som vil grine og svare, selvfølgelig kan man ikke det. Imidlertid indebærer den såkaldte udvidede medvirkensregel – det at man uforvarende eller uden hensigt bidrager til en handling – vide rammer for politi og anklagemyndighed til at rejse tiltale.

Det er nok sat yderst på spidsen, men ikke desto mindre er muligheden teoretisk tilstede. Et meget reelt eksempel vil være, om en revisor eller en advokat, der har ydet professionel rådgivning til en forening, som senere dømmes efter terrorparagraffen, kan tiltales efter § 114 b.

Eller kan en fagforening, som indsamler penge til en fagforening i f. eks. Colombia, dømmes, hvis den colombianske fagforening senere sættes i forbindelse med guerillabevægelsen FARC, som er på EU's terrorliste. Hvis en palæstinensisk fagforening vælger et Hamas-medlem som formand, vil det så være forbudt fortsat at støtte og hjælpe fagforeningen.

Hverken i selve lovforslaget eller i bemærkningerne er der en nedre grænse for den såkaldte udvidede medvirkensregel. Det er muligt ministeren mundtligt vil hævde en sådan grænse. Men den

er domstolene ikke bundet af. Et godt eksempel er domstolenes brug af den såkaldte rockerlov. Domstolene henviser til, loven er formuleret generelt og ikke specifikt. Derfor kan og bruger myndighederne den mod andre end rockere med domstolenes billigelse - uanset hvad der er blevet sagt mundtligt.

Hverve, lade sig hverve, træne eller i øvrigt fremme (§ 114 c, 114 d og 114 e)

Der indføres en straf på op til 10 år, under særligt skærpende omstændigheder op til 16 år, for at hverve eller træne en person til handlinger omfattet af § 114 og 114 a eller hverve en person til handlinger omfattet af § 114 b eller på anden måde fremmer handlinger omfattet af de tre bestemmelser. For så vidt angår 114 e, så er strafammen fængsel indtil 6 år for den som i øvrigt fremmer handlinger omfattet af § 114 til 114 d. Det er en såkaldt "catch all" paragraf.

Bestemmelserne er så uklart formuleret, at det er umuligt på forhånd at sige, hvad de dækker. De dækker selvfølgelig det helt oplagte tilfælde. Hvis en person går hen og spørger en anden, om vedkommende vil være med i Al Quaida og bombe en bygning. Så er det naturligvis strafbart. I dette tilfælde er der en klar hensigt med hvervningen. Og den der lader sig hverve ved hvorfor. De kan straffes efter selve terrorparagrafferne 114 og 114 a.

Men paragrafferne 114 c og d omfatter handlinger, hvor der ikke kan straffes efter de ovennævnte paragraffer. Der er ikke er bevidst hensigt eller forsæt til at forsøge og eller medvirke i konkrete handlinger. Der er med andre ord tale, på den ene side en nykriminalisering og på den anden side om en markant udvidelse af medvirkensbegrebet eller det at have forsæt til at begå en handling.

Det er formentlig baggrunden for at professor Vagn Greve har lavet en mindretalsudtalelse til Straffelovrådets betænkning. I den skriver han bl.a.: "I dag antages det i så godt som alle tilfælde, at også de lavere grader af forsæt er tilstrækkelige; ydermere har den allerlaveste grad af forsæt (eventualitetsforsæt) fået en meget bredere anvendelse, end man antog for blot ganske få år siden. Sådanne meget betydelige udvidelser af det kriminaliserede område i forhold til det, som direkte angår ordlyden, er særligt problematiske, når man skubber det strafferetlige værn langt ud fra den skadetilføjelse og kriminaliserer ganske dagligdags handlinger. Der er ikke mindst ved kriminaliseringen af upåfaldende handlinger et åbenbart behov - - at den pågældende persons adfærd er strafværdig."

Med andre ord kan en dagligdags upåfaldende handling som f. eks. at give "en tyver" til en person, som efterfølgende begår en "terrorhandling" i lovens forstand lige pludselig blive til en sag. Vagn Greve gør videre opmærksom på, at den danske lovgivning på dette område går langt videre end, det er krævet i de internationale konventioner. De kræver kun kriminalisering, hvor der er en klar hensigt om at begå en forbrydelse.

Retsplejedelen (L 217, § 2)

Udveksling af oplysninger – ændring af retsplejeloven § 110 a

Med lovforslaget kan PET fremover videregive oplysninger til FE " i det omfang videregivelsen kan have betydning for varetagelse af tjenesternes opgaver." Der er tale om en så bred formulering, at der i realiteten ikke er nogen grænser for hvilke oplysninger, der kan udveksles. Oplysningerne skal ikke have betydning for varetagelsen af opgaverne. Der er heller ikke sat nogen begrænsninger på, hvilke slags oplysninger. Det kan således være oplysninger om danske statsborgere.

Det kan også være oplysninger om ikke kriminelle borgere, som på et eller andet tidspunkt har snakket med en person, der er i politiets søgelys. For oplysningerne om den ikke kriminelle borger kan have betydning for opbygningen af en mere dækkende profil af den mistænkte.

Denne del af lovforslaget skal i øvrigt ses i sammenhæng med ændringen af forsvarsloven, hvorefter FE kan videregive oplysninger til PET. I lovforslaget er bemyndigelsen ikke kun knyttet

til terror, men retter sig tillige mod anden grænseoverskridende kriminalitet. Eftersom dette begreb ikke er nærmere defineret, kan det i princippet omfatte brugstyveri af en cykel i Kruså, som føres over grænsen til Tyskland – jf. høringssvar fra Landsforeningen af forsvarsadvokater.

Videregivelse af oplysninger fra andre offentlige myndigheder

Med lovforslaget får PET endvidere mulighed for at indhente oplysninger hos andre offentlige myndigheder, når de må antages at have betydning for PET's opgaver vedr. forebyggelse af kapitel 12 og 13 i straffeloven – dvs. forbrydelser mod staten og terror.

Med andre ord får PET, som advokatrådet skriver i sit høringssvar ” en væsentligt videre og mindre kontrolleret adgang til oplysninger”.

Efter de nugældende regler sætter forvaltningsloven og persondataloven nogle betingelser for, hvornår personlige oplysninger fra en offentlig myndighed må videregives til andre myndigheder, herunder til PET. Og det er den offentlige myndighed, der besidder oplysningerne, som skal foretage den konkrete vurdering. I sidste instans er det domstolene, som afgør spørgsmålet om udlevering.

Det betyder f. eks., at en læge ikke uden videre kan pålægges at fortælle, hvorvidt en bestemt person har været på skadestuen på et bestemt tidspunkt eller at en socialrådgiver ikke uden videre kan pålægges at fortælle om en klients foreningsmæssige eller seksuelle forhold. Med lovforslaget ophæves vurderingen fra en uafhængig person. Som der står i lovforslagets bemærkninger s. 45 2. spalte ”Det vil være Politiets efterretningstjeneste, der i forbindelse med indhentelsen af oplysningerne skal vurdere om betingelsen i § 110 a, stk. 2 er opfyldt”. Det har fået Lægeforeningens formand Jens Winther Jensen til at tage afstand fra ændringen. Han udtaler: ”det er bekymrende, at man ikke skal omkringe en uvildig person for at bryde lægernes tavshedspligt” (Jf. <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2006/03/31/232042.htm>)

Med henvisning til straffelovens kapitel 12 og 13 vil PET fremover have uhindret adgang til alle oplysninger om enkeltpersoner fra alle offentlige myndigheder. Der vil ikke længere være en uafhængig vurdering enten i form at andre myndigheder vurderer relevansen af oplysningerne eller i form af en domstolskendelse.

Det er desuden værd at bemærke, at PET ikke behøver at fremsætte anmodning om oplysninger på en bestemt eller navngiven person. PET kan bede om oplysninger om, alle der i en given periode har været på hospitalets skadestue eller på et bestemt socialkontor.

Blandt de mest benyttede fraser i bemærkningerne til lovforslaget om videregivelse af oplysninger fra andre offentlige myndigheder til PET er, at oplysningerne ”må antages at have betydning” eller ”kan have betydning”. Oplysningerne skal ikke have betydning for PET's arbejde. Det ville i det mindste have præciseret reglerne. Det er nok, hvis PET antager, de har det. Den næst mest brugte frase er da også, at det ”forudsættes”. Således forudsættes det, at PET ikke må skaffe sig oplysninger fra andre myndigheder, medmindre oplysningerne har relevans for varetagelsen af PET's opgaver. Men der er ingen indbyggede kontrolmekanismer.

Indgreb i meddelelshemmeligheden mv. - ændring af retsplejelovens § 783.

Med lovforslaget kan politiet fremover nøjes med en retskendelse på den person der ønskes aflyttet, hvis sagen drejer sig om overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13 – forbrydelser mod staten og terror. I lovforslagets § 783 stk. 2 står, ”i stedet for bestemte telefonnumre anføres den person (den mistænkte), som indgrebet angår”.

Der er tale om en betydelig udvidelse af politiets muligheder for aflytning. Reelt vil det indebære

mulighed for aflytning af telefoner og personer uden retskendelse. Det benægter ministeren. Men enten fordrejer hun bevidst sagens kerne eller også har hun ikke forstået konsekvenserne af sit eget lovforslag.

Efter de gældende regler skal der i en retskendelse indgå de telefonnumre, adresser mv. der skal aflyttes. I nødstilfælde har politiet mulighed for at iværksætte aflytning uden dommerkendelse, men så skal en sådan indhentes inden 24 timer. Underkendes politiets begrundelse for aflytningen skal den stoppe umiddelbart.

Hvis politiet fremover kan nøjes med angivelse af personen, åbnes der for aflytning af alle telefoner mv. personen eller den mistænkte bruger. En person kender ofte hundredvis af mennesker og med den måde lovforslaget er formuleret på, åbnes op for at naboer, kolleger og venner, også kan aflyttes, hvis den mistænkte har snakket i telefon med dem. For det ”kan have betydning” for sagen, hvad naboen, kollegaen eller vennen snakker med andre om, eftersom de jo kan give ”meddelelser til eller fra den mistænkte”, som der står i lovforslaget. Politiet skal ikke have en særskilt retskendelse til disse aflytninger. Først ved udløbet af den periode aflytningskendelsen omfatter, skal politiet begrunde sine aflytninger. Underkendes den her, skal det indberettes til justitsministeriet. Det er den beskrevne sanktion i lovforslaget.

Forslaget skal tillige ses i sammenhæng med ændringen af forsvarsloven, der åbner mulighed for FE til at aflytte danske statsborgere uden retskendelse. Som det hedder i bemærkningerne til L 218 s. 14 om ændring af forsvarsloven: ” Formålet med bestemmelsen er at skabe udtrykkelig hjemmel til, at Forsvarets Efterretningstjeneste, som følge af sin almindelige opgavevaretagelse rettet mod forhold i udlandet, kan medtage oplysninger om danske statsborgere og personer der opholder sig i Danmark, eller oplysninger, der i øvrigt har en dansk vinkel.”

Det skal desuden bemærkes, at Foreningen af politimestre i deres høringssvar skriver: ”Politimesterforeningen havde således gerne set, at det foreslåede stk. 2 i § 783 om aflytningskendelse på person kunne finde anvendelse generelt og ikke kun på overtrædelser af straffelovens kapitel 12 og 13”. Jf. nedenfor.

Orientering om indgreb i meddelelshemmeligheden - ændring af retsplejeloven § 788

I forlængelse af ovenstående udvides samtidig politiets mulighed for ikke at orientere om indgrebet i meddelelshemmeligheden. Det sker ved en tilføjelse til § 788, stk. 4. Landsforeningen af forsvarsadvokater skriver herom i deres høringssvar. ” Den foreslåede tilføjelse vil vende rundt på hovedregel og undtagelse, idet det fremover kan risikere at blive undtagelsen, at der gives underretning.”

Overvågning af computer – ændring af retsplejeloven § 791 a og b

Med lovforslaget indføres mulighed for gennemførelse såkaldte teleobservationer. Forslaget pålægger udbydere at bistå politiet med indhentning af oplysninger vedr. lokalisering af en mobiltelefon. Og politiet kan foretage sådanne teleobservationer, hvis efterforskningen gælder forbrydelser med en straffe på 1 år og 6 måneder eller derover.

Hermed bliver det klart, at ændringerne ikke alene har at gøre med terrorbekæmpelse men tillige drejer sig om en generel stramning til støtte for politiets efterforskning. På den baggrund bliver politimesterforeningens ønske om aflytning, nævnt ovenfor interessant. Og vi kan formentlig snart forvente en ændring af reglerne vedr. aflytning.

Forslaget må også opfattes som regeringens forsøg på at udnytte frygten for terror til at indføre nye overvågningsredskaber, som kan bruges af politiet til en lang række andre og mindre alvorlige forbrydelser.

Teleloven L 219 - § 1

Ændringerne af retsplejelovens § 783 og 791 bør i øvrigt ses i sammenhæng med lovforslag L 219 fra videnskabsministeriet om ændring af lov om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet.

Her indsættes for det første en ny § 15, som pålægger udbydere at indrette deres tekniske udstyr på en måde dels så politiet umiddelbart kan gå ind og aflytte mv. dels på en måde så politiet ved hjælp af det tekniske udstyr har direkte adgang til gatewaystationer, der befinder sig i andre medlemslande, så man kan aflytte personer ikke bare her i landet men også i de andre EU-lande. Som en IT-ekspert udtrykker det, formuleringen giver ikke blot mulighed for at aflytte, hvad der siges og skrives fremadrettet men også hvad der er sagt og skrevet. Ikke nok med det. Politietaten skal kunne fungere som omstillingsbord under bruddet af brevhemmeligheden ved at kunne stille om til Danmarks allierede og lade dem lytte med.

Kundeoplysninger (§ 15 c)

Desuden indsættes en ny § 15 c, der lyder: Udbydere af elektroniske kommunikationsnet eller – tjenester til slutbrugere, som nævnt i § 6, stk. 1, skal på begæring af politiet udlevere oplysninger, der identificerer en slutbrugers adgang til kommunikationsnet og –tjenester.”

I bemærkningerne til L 219 skriver videnskabsministeriet: ”Det bestemmes således, at den udbyder, der har slutbrugerforholdet, er forpligtet til at udlevere oplysninger om slutbrugerens adgang til kommunikationsnet og –tjenester for alle elektroniske kommunikationsformer til politiet, herunder oplysninger om en slutbrugers adgang til internettet (IP-adresser og e-mailadresser), uden at betingelserne for edition skal være opfyldt.” Og uden rettens godkendelse.

I denne forbindelse er der hverken henvisning til straffelovens kapitel 12 og 13 om forbrydelser mod staten eller terror eller til nogen mindste strafferamme. Det indebærer en adgang for politiet til på hvilken som helst borger eller alle borgere om man vil, alle de grundlæggende oplysninger politiet ønsker for at kunne gennemføre en aflytning eller overvågning uden retskendelse. Påstanden er ikke, at det bare vil ske. Påstanden er, at det kan ske, fordi udbyderne er forpligtet til at udlevere oplysningerne – i princippet til enhver i politiet – uden det skal godkendes af domstolene.

Det er formentlig en af grundene til, Teleindustrien i Danmark i deres høringssvar skriver, at det er ”TI’s helt overordnede vurdering, at lovforslaget ikke afspejler en afklaret balance mellem hensynene til politiet, samfundets udnyttelse af IT-teknologi og borgernes personlige rettigheder. Frem for alt savnes der i forslaget en præcisering af fundamentale principper for teleudbyderes pligt til at hjælpe politiet. Uden sådanne principper er der risiko for, at teleudbydere tvinges ud i en egentlig overvågning af borgerne, som aldrig har været politisk tilkendegivet. Særligt på baggrund af, at forslagene er enestående i international sammenligning forekommer mangelen på et mere tilbundsående forarbejde bekymrende.”

TDC er inde på det samme i deres høringssvar: ”Udkastet til lovforslag savner en klar afgrænsning af teleudbyderens forpligtelser til at hjælpe politiet. Uden en sådan afgrænsning er der risiko for, at teleudbyderne tvinges til at foretage overvågning af borgerne, som ikke er politisk afklaret.” Og Advokatrådet udtrykker ”bekymring for, om det lovforberedende arbejde, som ligger til grund for det omhandlede lovforslag (især ” 15), er tilstrækkelig tilbundsående”.

ITEK og dermed Dansk Industri tilføjer yderligere en interessant vinkel til forslagene. De skriver bl.a. i deres høringssvar ”Men den meget vidtgående åbning af adgangen til at kunne tilsidesætte almindelige retsprincipper taler for, at grænserne for, hvad man som virksomhed skal kunne tåle, underkastes en nøjere granskning – også i lyset af, at disse informationer kan risikere at komme i fremmede efterretningsmyndigheders eje.” Der er næppe tvivl om, at ITEK her tænker på dels

øgede muligheder for industrispionage i al almindelighed og måske på Echelon i særdeleshed.

Fagbevægelsen har samme holdning. Således skriver bl.a. HK i deres høringssvar at ”regeringens antiterrorpakke, er alt for vidtgående og tilsidesætter en nødvendig offentlig debat om retssikkerhedsprincipper og privatlivsbeskyttelse for den enkelte borger i det danske samfund.”

De samme indvendinger har en række NGO’ere heriblandt så forskellige organisationer som ATTAC-Danmark, Mellempfolkeligt Samvirke og Økologisk landsforening.

Hullede aflytningsregler – danske virksomheder diskrimineres

L 219 er måske i højere grad end de to øvrige lovforslag udtryk for, at regeringen tænker i at vise handlekraft frem for noget andet. Bemærkningerne til lovforslaget dokumenterer nemlig, at de hurtigst voksende teknologier inden for kommunikation som eksempelvis såkaldt VoIP og Chat rent teknisk ikke kan aflyttes, hvorfor der er undtagelsesregler for disse.

Med andre ord er det den almindelige borger der udsættes for alvorlige indgreb i retssikkerheden, hvorimod reglerne er ubrugelige i terrorbekæmpelses øjemed, eftersom der er endog meget store huller.

Hertil kommer, at lovforslaget vil udelukke mange fra at bruge danske televirksomheder. En operatør eller udbyder vil i praksis skulle kunne verificere sine kunder. Det er ikke nødvendigt i dag, da man verificeres via sin indbetaling. Men hvis virksomheden fremover skal kunne udlevere navn adresse mm. til politiet, så vil virksomheden tvinges til at sortere udenlandske kunder fra, eftersom man ikke kan verificere eller garantere hverken navn, adresse cpr-nr. etc. Man kan sige, at for danske televirksomheder går globaliseringen fremover ved grænsen.

Forstyrrelse af radio- og telekommunikation - ændring af retsplejeloven § 791 c

Med lovforslaget åbnes der mulighed for, at politiet kan forstyrre eller afbryde radio- og telekommunikation i et område, hvis der er alvorlig risiko for en lovovertrædelse, der kan straffes med 6 års fængsel eller mere.

Det første, som er værd at bemærke er, der igen er tale om øgede beføjelser til politiet som ikke nødvendigvis har noget med terrorbekæmpelse at gøre. Et ikke ubetydeligt antal forbrydelser har en straf ramme på 6 år eller mere.

På den baggrund må forslaget ses som endnu et område, hvor politiet får øgede beføjelser i ly af frykten for terror.

Hverken i selve lovforslaget eller i bemærkningerne forholder justitsministeriet sig til, hvorledes en sådan afbrydelse af kommunikationen vil påvirke anden lovlig kommunikation, herunder ikke mindst livsvigtig kommunikation som opringninger til 112.

Forslaget skal ses i sammenhæng med ændringer i teleloven, L 219 § 2 og 3, der giver politiet adgang til uden tilladelse dels at forstyrre radio- og telekommunikation.

TV-overvågning mv. (L 217 § 3)

Lovforslaget indeholder nogle tilføjelser til lov om forbud mod tv-overvågning, hvorefter politimesteren – efter politi- og domstolsreformen – politidirektøren kan henstille at offentlige myndigheder eller private foretager tv-overvågning. Forslaget indeholder tillige en bestemmelse, hvorefter politimesteren (politidirektøren) kan stille krav om kvaliteten og opbevaringen i den pågældende tv-overvågning.

Det skal ifølge forslaget ske i overensstemmelse med gældende lovgivning, men det ændrer ikke ved, at forslaget lægger op til øget tv-overvågning i såvel det offentlige som det private rum.

Der er tillige heller ingen præcisering af, hvor regeringen har tænkt at øge overvågningen. Men det bliver formodentlig ganske svært for en offentlig myndighed at afslå en sådan henstilling.

Hertil kommer, at private kan blive pålagt overvågning langt ud over det, som var det oprindelige formål med den ønskede overvågning. Der vil således blive tale om en delvis privatisering af politiets efterforskning.

Udlevering af flypassagerlister (L 217, § 4)

Forslaget lægger op til en udvidelse af PET's adgang til passageroplysninger, herunder adgang til passagerlister og muligvis direkte adgang til flyselskabernes bookingsystemer. Dette skal ske uden retskendelse.

Allerede i dag kan politiet indhente oplysninger hos flyselskaberne om bestemte personers rejseaktivitet. Forslaget lægger imidlertid op til, at PET kan indhente oplysninger om alles rejseaktivitet – herunder også ikke mistænkte personer.

Der er med andre ord igen tale om øgede overvågningsmuligheder af alle, uden der er en uafhængig instans, som går ind og vurderer formålet eller det rimelige heri.

Der er tale om øgede overvågningsmuligheder af almindelige mennesker, eftersom det næppe vil have nogen effekt i forhold til forebyggelse af terror, da man må formode, at en potentiel terrorist ikke rejser under sit eget navn eller et kendt pseudonym.

Alternativt vil en formodet terrorist formentlig fremover vælge at køre med tog og sejle med skib, hvor man ikke skal aflevere personlige oplysninger for at få billet.

Forslaget er således ikke alene en alvorligt indgreb i borgernes retssikkerhed og privatliv. Det er tillige reelt ubrugeligt i forbindelse med terrorbekæmpelse.

Udleveringsloven (L 217 § 5)

Forslaget indeholder en ændring af udleveringslovens § 5 således, at der bliver direkte henvisninger til henholdsvis Europarådets og FN's konventioner om forebyggelse eller bekæmpelse af terrorisme. Der tilføjes en ny stk. 4 i den omtalte paragraf. Hvorefter det fortsat bliver muligt at nægte udlevering, ” hvis det vurderes, at der er tale om en politisk lovovertrædelse.”

Der vil fortsat være mulighed for at nægte udlevering.

Hvordan bekæmpes terrorisme

Enhedslisten har igen og igen påpeget, at terrorisme ikke bekæmpes ved at undergrave de demokratiske rettigheder og retssikkerheden. Vi er ligeledes kommet med alternative forslag til bekæmpelse af terrorisme. Det skete med ”Enhedslistens antiterrorplan 49 forslag” i efteråret 2005.

Krigen mod ydre fjender munder ofte ud i en udpegning af indre fjender. Det er det, vi lige har set eksempler på. Årsagen til nedbrændinger af danske ambassader og konsulater skyldes ikke længere tegningerne af Muhammed i Jyllandsposten eller vestens støtte til undertrykkende regimer. Det blev til et spørgsmål om danske imamer, der spredte misinformation. Og regeringens støtteparti, med

opbakning fra ledende kræfter i regeringspartierne og det største oppositionsparti, ønsker nu disse imamer udvist for landsskadelig virksomhed. Ytringsfriheden skal gælde for Jyllandsposten, men åbenbart ikke for imamerne. Lige så stille flyttes fokus fra årsag til virkning. Det samme fænomen gør sig gældende omkring forebyggelse af terror.

Regeringen fokuserer ensidigt på terrorbekæmpelse og sikkerhed for befolkningen. Men jagten på sikkerhed for befolkningen erstatter beskyttelsen af demokratiet og retssikkerheden. Det er et fokus som ikke alen er uholdbart, fordi det fører mod retsløshed og den totalitære stat. Det er også uholdbart. Fordi strammere lovgivning ikke fører til mere sikkerhed. Såvel Spanien som England har i årtier haft en stram terrorlovgivning med indskrænkninger i demokratiet. Alligevel er det disse to lande, som har været udsat for de værste terrorangreb i Europa de seneste år.

Reel tryghed og sikkerhed for befolkningen må derfor fokusere på årsagerne til terror.

Her er tre overordnede bud:

1. Den britiske forfatter Tariq Ali hævder, at hvis alle udenlandske tropper blev trukket ud og alle udenlandske baser blev lukket i den arabiske verden, ville angrebene ophøre. Terrorangrebene er et resultat af Vestens militære tilstedeværelse i denne del af verden.

Ikke mindst vestens militære besættelse af Irak har sin uafvendelige logik i form af mange civile dræbte og overgreb på civilbefolkningen. Tortur er blevet en del af dagligdagen. Det samme er terror mod civilbefolkningen begået af såvel besættelsestropper som af en række modstandsgrupper.

2. Verdens goder er ekstremt ulige fordelt. Mens knap halvdelen af jordens befolkning må klare sig for ca. 2 \$ om dagen, lever 15-20 % af jordens befolkning i overflod. En overflod som skyldes udbytning af den såkaldt 3. verden gennem internationale organisationer som WTO og Verdensbanken.

Det er sjældent fattige mennesker i 3. verdenslande bliver selvmordsbombere. Deres kamp for overhovedet at overleve levner ikke plads til tanker om en anden verden. Det er der til gengæld for 2. eller 3. generationsindvandrere, som trods alt ikke skal kæmpe for at overleve, men skal kæmpe for at få et værdigt liv. Et værdigt liv som mange nægtes både i deres nuværende hjemland på grund af diskrimination og dæmonisering og i forældrenes hjemland p.g.a. den vestlige verdens udbytning. Derfor er det vigtigt at sætte ind både nationalt og globalt.

Rekrutteringsgrundlaget for terrorgrupperne svinder først ind for alvor, når vi går i gang med at løse begge problemer.

3. En fælles indsats for at stoppe polariseringen i samfundet og i stedet sætte ind med tillids skabende foranstaltninger, som fokuserer på udbygningen af sociale rettigheder, gensidig respekt. En Kampagne mod racisme og fremmedhad og lige adgang til ordentlig velfærd, sociale rettigheder og arbejdsmarkedet har afgørende betydning for at undgå sociale konflikter.

Skal der sættes en anden dagsorden er forudsætningen en offentlig debat. Skal der ske en reel bekæmpelse af terrorismen kræver det et andet fokus. Et fokus på årsagerne til terror.